

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2019-20-71>

УДК 33.545

Теоретичні аспекти дослідження волонтерства як категорії державного управління

Буркова Людмила Анатоліївна

кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізького національного університету

Кругла Надія Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізького національного університету

Burkova Liudmyla, Kruhla Nadiia

Kryvyi Rih National University

Для практики державного управління ключове значення має визначення тих чи інших категорій на законодавчому рівні, що дає нормативні підстави для їх ідентифікації та розуміння. Розглянуто підходи до визначення сутності понять «волонтер», «волонтерська діяльність» та «волонтерський рух». Визначено, що чинний Закон України «Про волонтерську діяльність» взагалі не містить визначення поняття «волонтерський рух», що може створювати передумови для некоректного чи неоднозначного його трактування як у науковому дискурсі, так і в практиці державного управління. Водночас серед науковців відсутня єдність у поглядах щодо сутності понять «волонтер» та «волонтерська діяльність». Уточнено дефініції зазначених категорій з метою більш глибокого відображення їх сутнісного наповнення.

Ключові слова: волонтерство, волонтер, волонтерська діяльність, волонтерський рух, волонтерські групи.

Буркова Л.А., Круглая Н.Н. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ВОЛОНТЕРСТВА КАК КАТЕГОРИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Для практики государственного управления ключевое значение имеет определение тех или иных категорий на законодательном уровне, что дает нормативные основания для их идентификации и понимания. Рассмотрены подходы к определению сущности понятий «волонтер», «волонтерская деятельность» и «волонтерское движение». Определено, что действующий Закон Украины «О волонтерской деятельности» вообще не содержит определения понятия «волонтерское движение», что может создавать предпосылки для некорректной или неоднозначной его трактовки как в научном дискурсе, так и в практике государственного управления. В то же время среди ученых отсутствует единство во взглядах относительно сущности понятий «волонтер» и «волонтерская деятельность». Уточнены дефиниции указанных категорий с целью более глубокого отражения их сущностного наполнения.

Ключевые слова: волонтерство, волонтер, волонтерская деятельность, волонтерское движение, волонтерские группы.

Burkova Liudmyla, Kruhla Nadiia. THEORETICAL ASPECTS OF RESEARCH OF VOLUNTEARITY AS A CATEGORY OF PUBLIC ADMINISTRATION

Today, volunteers from more than 100 countries of the world are united into a global movement that is becoming increasingly influential. However, most volunteer groups occur spontaneously and take part in one-time promotions. Consequently, there is an urgent need to develop an integrated approach to organizing volunteer activities and to support the development of a volunteer movement. A significant role in this may be played by state measures. Until recently, the only powerful surge of volunteer activity in Ukraine took place during the European Football Championship 2012. However, in general, volunteering in Ukraine until 2014 has developed quite weakly in comparison with other countries of the world. According to the World Giving Index in 2010, Ukraine occupied only 150th place (only 5 percent of the population was involved in volunteering). But the Revolution of Dignity, the annexation of the Crimea and the war on the Donbass have all changed. The main activity of volunteers in 2014 was to help the Ukrainian army and the wounded – 70% of volunteers were involved. Prior to the events of the Maidan, the most relevant areas of activity were assistance to socially vulnerable groups of the population and improvement of public space. In Ukraine, the volunteer movement arose as a response to the public's call for help, especially as demonstrated by the

example of the protracted crisis in Ukraine and has now become widespread. Without the participation of volunteers, it is difficult to imagine civic organizations and charity at all, without them it is impossible to get high-quality public control over the actions of the authorities and business. For the practice of public administration, the key importance is the definition of certain categories at the legislative level, which gives the regulatory basis for their identification and understanding. Approaches to the definition of the essence of volunteer concepts, volunteer activity and volunteer movement are considered. It is determined that the current Law of Ukraine "On Volunteer Activity" does not contain any definition of the concept of "volunteer movement", which may create preconditions for incorrect or ambiguous interpretation of it both in scientific discourse and in the practice of state administration. At the same time, there is no unity among scholars in the views on the essence of the concepts of "volunteer" and "volunteer activity". The definitions of the specified categories are specified in order to reflect their essential content more deeply. To date, there are quite a number of problems in the field of legislative provision of volunteering, which cause legitimate criticism from lawyers, volunteers themselves, and the public. Yes, they obviously do not fulfill their function of informing volunteers and controlling their activities in the registers, which should include volunteers and volunteer organizations. In particular, the Single Register of Volunteer Organizations is not actually updated. On the website of the State Fiscal Service of Ukraine there is no reference to the Register of volunteers of the antiterrorist operation. This is a significant organizational disadvantage, since the condition of entering into a non-profit organization's tax regime is the inclusion in the Register of non-profit institutions and organizations. The lack of sanctions for not submitting information for inclusion in these registries and the real benefits of staying in them leads to the fact that many volunteers and volunteer organizations ignore the relevant legislative requirements. In addition, throughout the period of activity of volunteer structures since the beginning of the Dignity Revolution, it remains relevant to find a compromise between the obligation of volunteers and volunteer organizations to report on the funds received, to comply with other legislative requirements for their activities and the tense regime of the work of their leading representatives, which does not give physical capacity to conduct such reporting (which brings out the activities of many volunteers who make an invaluable contribution to solving the most urgent problems outside the legal field). Further, dynamic development of local self-government can only be ensured through the improvement of the relevant legal and regulatory framework governing the state policy in the field of volunteer activity.

Key words: volunteering, volunteer, volunteer activity, volunteer movement, volunteer groups.

Постановка проблеми. Дослідження історичного аспекту розвитку волонтерської діяльності свідчить про те, що для України це явище не є новим, адже підґрунтям для розвитку волонтерства були милосердя, благодійність, альтруїзм, гуманізм, небайдужість до сторонніх проблем, які були здавна притаманні українцям.

З перших років незалежності в Україні волонтерство оживає і починає розвиватися. Початком цього процесу вважається 1992 рік, коли створюється служба «Телефон довіри», в якій працювали винятково волонтери.

Донедавна єдиний потужний сплеск волонтерської активності в Україні відбувся під час проведення чемпіонату Європи з футболу 2012 р. Проте загалом до 2014 року волонтерський рух в Україні розвивався досить слабо порівняно з іншими країнами світу. Згідно з рейтингом World Giving Index, у 2010 році Україна займала лише 150 місце (тільки 5% населення було залучено до волонтерської роботи). Але Революція Гідності, анексія Криму та війна на Донбасі все змінили. Основним напрямом діяльності волонтерів у 2014 році стала допомога українській армії та пораненим – цим займалися 70% волонтерів. До подій Майдану найбільш актуальними напрямками діяльності були допомога соціально незахищеним групам населення та благоустрій громадського простору.

В Україні волонтерський рух виник як відповідь на поклик суспільства про допомогу, особливо це яскраво продемонстровано на прикладі затяжної кризи в Україні, і зараз набув масового поширення. Без участі волонтерів важко уявити громадські організації та благодійність взагалі, без них унеможлиблюється якісний суспільний контроль за діями влади та бізнесу.

Слід зауважити, що більшість волонтерських угруповань виникає стихійно та бере участь в одноразових акціях. Отже, є нагальна необхідність розроблення комплексного підходу до організації волонтерської діяльності та підтримки розвитку волонтерського руху. Вагому роль у цьому можуть відіграти державні заходи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен волонтерської діяльності становить інтерес для дослідників усього світу. Волонтерська діяльність як інститут громадянського суспільства є предметом наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених, таких як М. Біттман, О. Гордилова, М. Кабелкова, Т. Керц, Д. Уілкінсон та ін. Питання щодо волонтерської діяльності та окремих аспектів державної політики у цій сфері розглядали українські та зарубіжні дослідники, такі як І. Білич, Я. Буздуган, Н. Гарффлетт, Н. Івченко, Т. Лях, Н. Оккенден, К. Сидоренко, Р. Хатчісон

та ін. Багаторічний досвід волонтерства проаналізовано у роботах науковців З. Бондаренко, Р. Вайноли, А. Капської, О. Караман, Н. Комарової, В. Кратінової, Н. Ларіонової, А. Пауела, Д. Сміта, О. Песоцької, С. Харченко та ін.

Визнаючи важливість та наукову цінність наявних досліджень, необхідно констатувати, що аналіз наукової літератури засвідчив відсутність цілісних теоретико-методичних уявлень щодо волонтерської діяльності як соціального явища, яке посідає специфічне місце в системі відносин держави та суспільства. Ці обставини і зумовили вибір теми дисертації, визначення її мети та завдань.

Формулювання цілей статті. Характерним проявом трансформаційних явищ в Україні є суттєве посилення засад громадянського суспільства та його істотного складника – волонтерського руху, що впливає на формування системи погоджених та взаємозалежних понять, необхідних для теоретичного пізнання волонтерської діяльності як категорії державного управління. Взаємодія волонтерського руху з державою значно розширює його можливості щодо реалізації своєї мети. Спричинений цими обставинами, такий різновид відносин держави та суспільства зумовлює введення в науковий лексичний обіг спеціальної термінології, що визначає ключові поняття та категорії державного управління у сфері волонтерської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що базовим терміном, тобто таким, що лежить в основі всього понятійно-термінологічного апарату державного управління у сфері волонтерської діяльності, є термін «волонтер».

У французькій мові слово «волонтер» почало використовуватися з 1606 р. і означало людей, які добровільно стали солдатами, та тих, хто служив у різних підрозділах [25].

Отже, можна припустити його давніше походження з латинської.

Волонтер (від лат. “voluntarius” – воля, бажання, від англ. “voluntary” – добровільний, доброволець, йти добровільно) – це особа, яка за власним бажанням допомагає іншим.

У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок «згори») витрачає на здійснення діяльності, яка є корисною людям і суспільству загалом.

Розглянемо підходи до розуміння сутності поняття «волонтер» різними науковцями (табл. 1).

З урахуванням поглядів науковців щодо сутності поняття «волонтер» пропонуємо розширити визначення, наведене у Законі України «Про волонтерську діяльність» [11], та тлумачити його таким чином: волонтери – це фізичні особи – найактивніші представники різних груп населення, які на добровільних засадах здійснюють благодійну, неприбуткову і вмотивовану діяльність шляхом надання волонтерської допомоги, яка має корисний характер для суспільства та держави. Як видається, таке визначення більш глибоко розкриває сутність цього поняття.

Згідно із Законом України «Про волонтерську діяльність» [11] волонтерами можуть стати громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, які є дієздатними.

Особи віком від 14 до 18 років здійснюють волонтерську діяльність за згодою батьків (усиновлювачів), прийомних батьків, батьків-вихователів або піклувальника.

Іноземці та особи без громадянства здійснюють волонтерську діяльність через організації та установи, що залучають до своєї діяльності волонтерів, інформація про які розміщена на офіційному веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері волонтерської діяльності.

Автор роботи [10] за результатами проведеного дослідження зауважує, що терміни «волонтер» та «волонтерство» часто ототожують із поняттям «доброволець», а саме:

– волонтер (заст.) – той, хто став на військову або іншу державну службу за власним бажанням, доброволець;

– волонтерство – у міжнародному праві – участь добровольців – іноземних громадян у воєнних діях на боці жертв агресії або народу, що веде збройну боротьбу за свободу і незалежність проти іноземного гноблення;

– доброволець – 1) той, хто вступає в армію з власного бажання, добровільно; 2) той, хто з власної волі береться за виконання яких-небудь обов'язків, якоїсь роботи; волонтер [3, с. 307].

У роботі [18] автор наголошує, що на етимологічному рівні значення понять «волонтерство» і «добročинність» є синонімічними, при цьому в повсякденності найчастіше вживається останній термін.

Реалії воєнно-політичної ситуації в Україні у 2014–2015 роках підтверджують тезу щодо диференційованості цих понять, оскільки добровольцями прийнято було називати тих,

Підходи до розуміння сутності поняття «волонтер»

Автори	Тлумачення терміну
Згідно із Законом України «Про волонтерську діяльність» [11]	Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює соціально спрямовану неприбуткову діяльність шляхом надання волонтерської допомоги.
М. Дейчаківський [9, с. 13]	Волонтери – це найактивніші представники різних груп населення, які бажають своєю працею та участю надати дієву підтримку в становленні демократії в Україні, зробити конкретний внесок у поліпшення становища маргінальних груп чи в розвиток соціальної і культурної сфер.
Є. Холостова [23, с. 121–124]	Волонтери – це як люди, які роблять будь-що з власної волі, за згодою, а не з примусу... Волонтери в сучасному розумінні значення цього слова – це члени громадського об'єднання соціального спрямування.
В.Л. Голуб [7]»	Волонтер – це фізична особа, яка у свій вільний час організовано, системно, добровільно та усвідомлено застосовую вчасні знання, уміння та навички задля суспільної користі, не отримуючи за це фінансової винагороди».
Благодійний фонд «Допомогаємо» [1]	Волонтер – це передусім добра, милосердна людина, яка володіє неабиякими комунікативними навичками і приваблює до себе людей, розуміє проблеми оточення та співчуває їм, має бажання безкорисливо допомогти вирішувати проблеми інших людей. До того ж, волонтер характеризується порядністю, уважністю, відповідальністю, відвертістю зі своїми клієнтами.
І.Д. Зверева [5]	Людину, яка добровільно надає безоплатну соціальну допомогу та послуги інвалідам, хворим особам та соціальним групам, що опинилися в складній життєвій ситуації, називають волонтером.
Т.Л. Лях, З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель [17, с. 14; 15, с. 141]; Л.В. Лохвицька, І.І. Доброскок [14, с. 20]	Волонтер – фізична особа, яка добровільно здійснює благодійну, неприбуткову і вмотивовану діяльність, що має суспільно корисний характер.

хто зі власної волі став до лав учасників АТО, членів добровольчих військових формувань.

З.П. Бондаренко за результатами проведеного аналізу сутності поняття «волонтерство» підсумувала, що це поняття вітчизняними та зарубіжними науковцями ототожнюється із поняттям «добровільна діяльність» та тлумачиться як [2]:

– благодійність, що здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної платні, просування по службі, заради добробуту й процвітання спільнот і суспільства загалом;

– добровільницька діяльність, заснована на ідеях безкорисливого служіння гуманним ідеалам людства, не маючи цілей отримання прибутку, одержання оплати чи кар'єрного зросту;

– отримання всебічного задоволення особистих і соціальних потреб шляхом надання допомоги іншим людям;

– волонтер – доброволець, громадянин, що бере участь у вирішенні соціально значущих проблем у формі безоплатної праці;

– основа функціонування громадських організацій, форма громадянської активності населення;

– національна ідея милосердя та благодійності.

Таким чином, характеристика поняття «волонтер» зумовлена сукупністю ознак тієї діяльності, що провадять волонтери.

Автор роботи [18] виокремлює два підходи до визначення сутності волонтерства, а саме:

1. Інституційний підхід – як інституту громадянського суспільства.

Базується на принципах цілісності, органічної солідарності, поєднанні об'єктивного і суб'єктивного і включає в свою структуру волонтерські спільноти різних організаційних форм, волонтерські практики як соціальну взаємодію їхніх національних та інтернаціо-

нальних проявів, соціальні, економічні, політичні, культурні ресурси, легітимні норми і правила волонтерської діяльності на основі загальнолюдських і гуманістичних цінностей, традиції та зразки поведінки добровольців.

Метою інститутів волонтерства є створення ефективної реалізації соціальної політики, спрямованої на різні соціальні групи суспільства, збалансований соціальний і економічний розвиток усередині добровольчого руху.

2. Волонтерство як спільність.

Визнається, що волонтерство реально існує як єдиний і самостійний взаємозв'язок (соціальна спільність) людей як суб'єктів добровольчої діяльності, в ньому є суспільні цінності, інтереси, установки як основа для формування соціальної ідентичності розглянутої спільності, відповідальне ставлення, задоволеність волонтерською діяльністю.

У соціології та соціальній психології базовим поняттям є «група». Це поняття здебільшого характеризується як об'єднання людей, які здійснюють послідовну координовану діяльність, яка свідомо чи не свідомо підпорядкована якійсь загальній меті та певною мірою задовольняє учасників [24].

Поділяємо думку авторів роботи [17, с. 16] щодо того, що волонтерська група – це невелика за чисельністю спільнота людей, яка діє на добровільних засадах, об'єднана певною благодійною діяльністю, утворена при державній чи неурядовій організації або ж функціонує як неформальна ініціативна група.

Нині є чимало класифікацій груп волонтерів за різними ознаками, які суттєво різняться між собою. Але це пояснюється як завданнями та метою дослідження, що ставляться перед науковцями, так і часом роботи волонтерів та напрямками їхньої роботи (волонтери соціальних, екологічних служб, волонтери, які займаються ліквідацією наслідків стихійних катастроф, волонтери – рятувальники, збирачі пожертв, спостерігачі під час голосування, волонтери, які займаються захистом громадських прав, громадською діяльністю, працюють з інвалідами та людьми, які мають особливі потреби тощо).

Для цілей цього дослідження найбільш вдалою видається класифікація волонтерських груп, запропонована авторами роботи [17, с. 31] та наведена у табл. 2.

При цьому авторами роботи [17, с. 33] наголошується на проблемах організації груп волонтерів та факторах, які визначають мотиви їхньої поведінки, тобто їхню мотивацію. При

цьому зауважують, що мотивація – це те, що штовхає людину вчинити певну дію відповідно до потреби, що виникла.

Отже, волонтери не отримують матеріальної допомоги у вигляді заробітної плати, проте вони мають дещо інше – розвиток власних здібностей, моральне задоволення, відчуття власної необхідності тим, хто потребує допомоги, відчуття, що вони приносять користь, отримують нові знання. Скільки в світі волонтерів, стільки і мотивів безкоштовної роботи.

Попри вдавану очевидність розуміння волонтерської діяльності, у різних країнах є різні підходи до її визначення. Міжнародні наукові дослідження підтверджують наявність певних відмінностей у суспільній ідентифікації волонтерської діяльності різних країн. У деяких з них її визначальним чинником є відсутність фінансової винагороди, в інших – відсутність примусу тощо. Це зумовлюється особливостями історії, суспільно-політичної ситуації, релігії та культури.

Розглянемо підходи до розуміння сутності поняття «волонтерська діяльність» різними науковцями (табл. 3).

Таким чином, волонтерська діяльність у широкому розумінні – це безособове явище, всеохоплююче поняття, яке існує об'єктивно, незалежно від будь-яких конкретних обставин. Слід зауважити, що деякими науковцями ототожнюються поняття «волонтерство» та «волонтерська діяльність» [6; 4; 20; 21], але всі вони поділяють думку, що волонтерська діяльність – це добровільна діяльність, спрямована на користь людям і суспільству загалом, що здійснюється за рахунок вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань та досвіду волонтерів на засадах неприбуткової діяльності та є формою благодійної діяльності, яка є більш широким поняттям.

Слушною здається думка, висловлена науковцем В.Л. Голуб щодо того, що завдяки таким своїм ключовим засадам сутність волонтерства збігається з розумінням благодійної діяльності як такої, що також здійснюється безкорисно та в інтересах інших осіб. Однак, будучи більш широким поняттям, благодійництво, окрім волонтерської діяльності, передбачає й інші свої прояви, зокрема меценатство [7]. Саме тому волонтерська діяльність законодавством визначається як форма благодійної діяльності [11].

Далі розглянемо сутність поняття «волонтерський рух» (табл. 4).

Отже, за результатами проведеного дослідження сутності поняття «волонтер-

Класифікація волонтерських груп [17, с. 31]

Класифікаційна ознака	Тип волонтерів
Вік	Діти
	Підлітки
	Молодь
	Люди зрілого віку
	Люди похилого віку
Ступінь професіоналізму	Професіонали
	Не професіонали
Тривалість волонтерської діяльності	Волонтери, які працюють тривалий проміжок часу (понад 6 місяців)
	Сезонні волонтери
	Волонтери, які працюють короткий проміжок часу (разові акції, менше 6 місяців)
Соціальна роль/ статус	Учні
	Студенти
	Безробітні
	Фахівці (спеціалісти)
	Батьки
	Сім'ї
	Пенсіонери
	Волонтери, які обрали працю як альтернативу вироку
Ступінь мобільності	Мобільні
	Не мобільні
	З обмеженою мобільністю
Приналежність до організації	Корпоративні волонтери
	Волонтери громадських організацій
	Волонтери державних організацій (соціальних установ)
	Волонтери релігійних організацій
	Волонтери ініціативних груп мешканців територіальних громад
Досвід волонтерської роботи	Волонтери без досвіду роботи
	Волонтери з незначним досвідом роботи
	Волонтери з достатнім досвідом роботи
Склад волонтерської групи	Змішаний, представлений представниками різних типів волонтерів
	Однотипний, представлений волонтерами одного типу (групи студентів-волонтерів, пенсіонерів-волонтерів тощо)

ський рух» слід зазначити, що у Законі України «Про волонтерську діяльність» [11] відсутнє визначення цієї категорії. Водночас деякими науковцями поняття «волонтерський рух» та «волонтерська діяльність» ототожнюються [5; 22; 12]. Але, як здається, це не зовсім коректно, адже поняття «рух» застосовується для позначення будь-яких змін, що відбуваються. З метою усунення плутанини між цими поняттями вважаємо доцільним уточнити дефініцію категорії «волонтерський рух», під якою пропонується розуміти колективні або індивідуальні дії волонтерів, спрямовані на певні позитивні зміни у державному або суспільному

устрої, що виникають під час надання волонтерської допомоги.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, для практики державного управління ключове значення має визначення тих чи інших категорій на законодавчому рівні, що дає нормативні підстави для їх ідентифікації та розуміння. Натомість функціональне коло науки державного управління не обмежується обґрунтуванням чи деталізацією таких дефініцій, а й передбачає розгляд термінології, не втіленої в норми права. Так, наприклад, чинний Закон України «Про волонтерську діяльність» не містить визначення поняття «волонтерський рух», що, на нашу думку, може

Таблиця 3

Підходи до розуміння сутності поняття «волонтерська діяльність»

Автори	Тлумачення терміну
Закон України «Про волонтерську діяльність» [11]	Волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги (роботи та послуги, що безоплатно виконуються і надаються волонтерами). Волонтерська діяльність є формою благодійної діяльності. Безоплатне виконання робіт або надання послуг особами, що здійснюється на основі сімейних, дружніх чи сусідських відносин, не є волонтерською діяльністю.
Дж. Сміт [26, с. 3–4].	Виокремлює п'ять ключових аспектів, що характеризують волонтерську діяльність: безоплатний її характер, заснований на альтруїзмі як безкорисливому служінні в інтересах інших людей; добровільність; організованість; системність та суспільна корисність.
Л. Сікорська [19].	Волонтерська діяльність – це форма соціального служіння, що здійснюється за вільним волевиявленням громадян і яка спрямована на безкорисне надання соціально значущих послуг.
В.Л. Голуб [7]	Волонтерська діяльність – це система добровільного, усвідомленого, організованого, суспільно корисного застосування знань, умінь та навичок людини (людей) у вільний час, що не передбачає фінансової винагороди.
В. Герасимова, І. Кузьменко [6, с. 174]	Волонтерство або волонтерська діяльність – це широке коло діяльності, включаючи традиційні форми взаємодопомоги та самопомоги, офіційне надання послуг та інші форми громадянської участі, яка здійснюється добровільно на благо широкої громадськості без розрахунку на грошову винагороду.
Л.І. Ільчук [4]	Волонтерство означає передусім діяльність на основі добровільної волі.
А.Й. Капська, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухова [20, с. 46]	Волонтерство – добровільна робота на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі; спрямована на добробут і процвітання спільнот та суспільства в цілому. Волонтерство – елемент особистісного розвитку, набуття нових знань і навичок, удосконалення здібностей, стимулювання ініціативи та творчості.
М.М. Букач, Н.В. Клименюк, В.В. Горлачук [21]	Волонтерство – діяльність на основі доброї волі, за якої доброволець частину свого вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок «згори») витрачає на здійснення діяльності, яка приносить користь людям і суспільству загалом.
В.М. Бесчастний [8, с. 131]	Волонтерська діяльність – це добровільна неприбуткова діяльність фізичних осіб – волонтерів, яка спрямована на надання допомоги особам, котрі перебувають у складних життєвих обставинах та потребують сторонньої допомоги, і сприяє самореалізації волонтера.
Т.Л. Лях, З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель [17, с. 16]	Волонтерська діяльність – індивідуальна чи колективна – це спосіб підтримки, піклування, надання допомоги членам громади; взаємодії між людьми для спільного вироблення нових шляхів вирішення проблем, які виникають. Це створює можливість для навчання та розвитку впродовж життя кожної людини.

створювати передумови для некоректного чи неоднозначного його трактування як у науковому дискурсі, так і в практиці державного управління. Водночас сутність понять «волонтер» та «волонтерська діяльність» потребує уточнень з метою більш глибокого відображення їхнього сутнісного наповнення.

Крім того, нині залишається доволі велика кількість проблем у сфері законодавчого забезпечення волонтерської діяльності, які викликають закономірну критику з боку юрис-

тів, самих волонтерів, громадськості. Так, явно не виконують свою функцію інформування про суб'єктів волонтерської діяльності та контролю за їхньою діяльністю реєстри, до яких мають бути включені волонтери та волонтерські організації. Зокрема, фактично не оновлюється Єдиний реєстр волонтерських організацій.

На сайті Державної фіскальної служби України відсутнє посилання на Реєстр волонтерів антитерористичної операції. Це сут-

Підходи до розуміння сутності поняття «волонтерський рух»

Автори	Тлумачення терміну
І.Д. Зверева, Г.М. Лактіонова [5; 22]	Волонтерський рух – це добродійна робота, яка здійснюється фізичними особами на засадах неприбуткової діяльності, без заробітної плати, без просування по службі, заради добробуту та процвітання спільнот та суспільства в цілому.
Л.Ф. Камінська [13]	Волонтерський рух – є різновидом суспільних рухів, які в науковій літературі частіше за все визначаються як тип колективної дії, спрямованої на зміни, є втіленням спільного прагнення всіх суб'єктів волонтерської діяльності до подолання соціальних проблем
В.Л. Голуб [7]	Волонтерський рух – це сукупність дій усіх суб'єктів волонтерської діяльності, спрямованих на досягнення мети волонтерської діяльності, у спосіб волонтерської діяльності.
Р.А. Калиниченко [12]	Волонтерський рух – це той внесок, який робиться людьми на засадах добровільної діяльності, без матеріального заохочення, для добробуту і процвітання суспільства. Ця діяльність може набувати різних форм: від повсякденних форм взаємодопомоги до спільних дій психологів і соціальних працівників під час кризи.

тевий організаційний недолік, адже умовою потрапляння під умови оподаткування неприбуткових організацій є включення до Реєстру неприбуткових установ та організацій. Відсутність санкцій за неподання відомостей для

включення до зазначених реєстрів і реальних переваг від перебування у них приводить до того, що багато волонтерів та волонтерських організацій ігнорують відповідні вимоги законодавства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Меснянко А. Волонтер на перепутьє. Благотворительный фонд «Помогаем». 2013. URL: <http://pomogaem.com.ua/1273-volonter-na-perepute.html> (дата звернення 08.02.2019).
2. Бондаренко З.П. Організація волонтерської роботи майбутніх соціальних педагогів в умовах вищого навчального закладу: дис. канд. пед. наук: 13.00.05. Київ, 2008. 247 с.
3. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь, 2009. 1736 с.
4. Вивчення практики щодо волонтерської діяльності в країнах європейського союзу з метою її запровадження в Україні: звіт про науково-дослідну роботу / науковий керівник Л.І. Ільчук. Київ, 2014. 117 с. URL: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/VOLONTERSTVO.pdf> (дата звернення 08.02.2019).
5. Зверева І., Лактіонова Г. Волонтерство в соціально-педагогічній діяльності. Київ: Науковий світ, 2001.
6. Герасимова В.Д., Кузьменко І.В. Волонтерство как фактор развития социальной компетенции студентов ВУЗа. *Успехи современного естествознания*. 2013. № 6. С. 174-175.
7. Голуб В.Л. Державне визнання волонтерської діяльності як чинник розвитку взаємовідносин держави та суспільства. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 4 (47). С. 110–118.
8. Бесчастний В.М. Громадські об'єднання в Україні: навч. посібн. Київ: Знання, 2007. 415 с.
9. Дейчаківський М. Роль громадських організацій в Україні. *Громада*. 1995. № 3. С. 10-15.
10. Доманчук Д.С. Роль волонтерства у процесі соціалізації студентської молоді. *Молодий вчений*. 2017. № 2 (24). С. 491-495.
11. Про волонтерську діяльність: Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17> (дата звернення 08.02.2019).
12. Калениченко Р.А. Волонтерство в соціальній роботі: навч. посіб. Київ: КиМУ, 2008. 86 с.
13. Камінська Л.Ф. Теоретичні підходи до дослідження суспільних рухів. *Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Серія «Соціологія»*. 2010. № 1-2. С. 91-93.
14. Лохвицька Л.В., Доброскок І.І. Короткий термінологічний словник із соціальної педагогіки, соціальної роботи. Переяслав Хмельницький, 2007.
15. Лях Т.Л. Волонтерство як суспільний феномен. Луцьк: Волинський академічний дім, 2004. Вип. 3-4. С. 139–144.
16. Маслоу А. Мотивация и личность. Питер, 2003. 351 с
17. Бондаренко З.П., Журавель Т.В., Лях Т.Л. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / за ред. Т.Л. Лях. Київ: Версо-04, 2012. 288 с.

18. Певная М.В. Волонтерство как социологическая проблема. *СОЦИС*, 2013. № 2. С. 110-119.
19. Сикорская Л.Е. Педагогический потенциал добровольческой деятельности в социализации студенческой молодежи : дис. доктора педагогических наук: 13.00.01. Москва, 2011. 421 с.
20. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / за заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової. Київ, 2000.
21. Букач М.М., Клименюк Н.В., Горлачук В.В. Словник-довідник із соціальної роботи: навч. посібник / за ред. М.М. Букача. Миколаїв: ФОП Швець В.Д., 2015. 384 с.
22. Зверева І.Д., Безпалько О.В., Харченко С.Я. Соціальна робота в Україні: навч. посібник / за заг. ред. І.Д. Зверевої, Г.М. Лактіонової. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 256 с.
23. Волонтеры: словарь-справочник по социальной работе / под ред. Е.И. Холостовой. Москва: Юристъ. 1997. 424 с.
24. Шибутани Т. Социальная психология: учеб. пособ. Ростов-на-Дону: Феникс, 2002. 544 с.
25. Lexis. P. Dictionnaire de la langue francaise. Larousse, 1993. P. 2027.
26. Smith, J.D. Volunteering and Social Development. New York City, 1999.

REFERENCES:

1. Mesniano A. (2013) *Volonter na pereput'e* [Volunteer at the crossroads]. Available at: <http://pomogaem.com.ua/1273-volonter-na-perepute.html>. (accessed (08.02.2019)).
2. Bondarenko Z.P. (2008) *Orhanizatsiia volonters'koi roboty majbutnikh sotsial'nykh pedahohiv v umovakh vyschoho navchal'noho zakladu* [Organization of volunteer work of future social educators in higher education institutions], (Ph.D. Thesis), Kyiv: Institute for Education Problems of Kyiv.
3. Busel V.T. (2009) *Velykyj tлумачnyj slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language]. Kyiv, Irpin: VTF "Perun".
4. *Vyvchennia praktykyschodo volonters'koi diial'nosti v krainakh ievropejs'koho soiuzu z metoiu ii zaprovadzhennia v Ukraini* [Studying the practice of volunteering in the countries of the European Union with a view to its introduction in Ukraine] (2014). Available at: <http://ipzn.org.ua/wp-content/uploads/2015/07/VOLONTERSTVO.pdf>. (accessed (08.02.2019)).
5. Zvierieva I. Laktionova H. (2001) *Volonterstvo v sotsial'no-pedahohichnij diial'nosti* [Volunteering in social and pedagogical activities]. Naukovyj svit, Kyiv.
6. Herasymova V.D., Kuz'menko Y.V. (2013) *Volontiorstvo kak faktor razvytyia sotsyal'noj kompetentsyy studentov VUZa* [Volunteering as a factor in the development of social competence of university students]. *Uspekhy sovremennoho estestvoznanyia*, vol. 10, pp. 174-175.
7. Holub V.L. (2014) *Derzhavne vyznannia volonters'koi diial'nosti iak chynnyk rozvytku vzaiemovidnosyn derzhavy ta suspil'stva* [State recognition of volunteering as a factor in the development of relations between the state and society]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 4, no. 47, pp. 110-118.
8. Beschastnyj V.M. (2007) *Hromads'ki ob'iednannia v Ukraini* [Public associations in Ukraine]. *Znannia*, Kyiv.
9. Dejchakiv's'kyj M. (1995) *Rol' hromads'kykh orhanizatsij v Ukraini* [The role of NGOs in Ukraine]. *Hromada*, vol. 3, pp. 10-15.
10. Domanchuk D.S. (2017) *Rol' volonterstva u protsesi sotsializatsii students'koi molodi* [The role of volunteering in the process of socializing student youth]. *Molodyj vchenyj*, vol. 2, no. 24, pp. 491-495.
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011) The Law of Ukraine "About volunteer activity". Available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3236-17>. (accessed (08.02.2019)).
12. Kalenychenko R.A. (2008) *Volonterstvo v sotsial'nij roboti* [Volunteering in social work]. KyMU, Kyiv.
13. Kamins'ka L.F. (2010) *Teoretychni pidkhody do doslidzhennia suspil'nykh rukhiv* [Theoretical approaches to the study of social movements]. *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho universytetu imeni T. Shevchenka. Sotsiologhiia*, vol. 1-2, pp. 91-93.
14. Lohvyts'ka L.V., Dobroskok I.I. (2007) *Korotkyj terminolohichnyj slovnyk iz sotsial'noi pedahohiky, sotsial'noi roboty* [A short vocabulary on social pedagogy, social work]. Pereiaslav Khmel'nyts'kyj.
15. Liakh T.L. (2004) *Volonterstvo iak suspil'nyj fenomen* [Volunteering as a social phenomenon]. *Problemy pedahohichnykh tekhnolohij*, vol. 3-4, pp. 139-144.
16. Maslou A. (2003) *Motyvatsyia y lychnost'* [Motivation and personality]. SPb, Pyter.
17. Liakh T.L. (2012) *Menedzhment volonters'kykh hrup vid A do Ya* [Management of volunteer groups from A to Z]. *Verso-04*, Kyiv.
18. Pevnaia M.V. (2013) *Volonterstvo kak sotsyolohycheskaia problema* [Volunteering as a sociological problem]. *SOTSYS*, vol. 2, pp. 110-119.

19. Sikorskaja L.E. (2011) *Pedahohycheskyj potentsyal dobrovol'cheskoj deiatel'nosti v sotsyalyzatsyy studencheskoj molodezhy* [Pedagogical potential of volunteering in the socialization of student youth], (Ph.D. Thesis), general pedagogy, history of pedagogy and education, Elets State University. I.A. Bunin of Moskov.
20. Kaps'ka A.J., Pinchuk I.M., Tolstoukhova S.V. (2000) *Slovnyk-dovidnyk dlia sotsial'nykh pedahohiv ta sotsial'nykh pratsivnykiv* [Dictionary for social pedagogues and social workers]. Kyiv.
21. Bukach M.M., Klymeniuk N.V., Horlachuk V.V. (2015) *Slovnyk-dovidnyk iz sotsial'noi roboty* [Dictionary for social pedagogues and social workers]. FOP Shvets' V.D., Mykolaiv.
22. Zvierieva I.D., Laktionova H.M. (2004) *Sotsial'na robota v Ukraini* [Social work in Ukraine]. Tsentri navchal'noi literatury, Kyiv.
23. Kholostova E. Y. (1997) *Volontery* [Volunteers]. Yuryst', Moscow.
24. Shybutany T. (2002) *Sotsyal'naia psykholohyia* [Social Psychology]. Fenyks, Rostov-na-Donu.
25. Lexis P. (1993) *Dictionnaire de la langue francaise*.
26. Smith J.D. (1999) *Volunteering and Social Development*. New York City.